

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/D2026-86-244>

УДК 336.722.37(477):355.271

НЕПРАЦЮЮЧІ КРЕДИТИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

NON-PERFORMING LOANS OF UKRANIAN BANKS UNDER MARTIAL LAW

Оніщенко Сергій Вікторовичкандидат економічних наук, старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4876-4210>**Нетребчук Лариса Олександрівна**старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4942-5299>**Onishchenko Serhii, Netrebchuk Larysa**

State University of Trade and Economics

Статтю присвячено особливостям врегулювання непрацюючих кредитів банків України в умовах воєнного стану. В ній конкретизовано зміст поняття «непрацюючий актив» відповідно до регулятивних норм України та стандартів ЄС. Здійснено аналіз непрацюючих кредитів в довоєнний період та у 2022 – 2025 роках у розрізі груп банків, сегментів клієнтів, галузей. Проведено порівняльний аналіз рівня непрацюючих кредитів в Україні та країнах ЄС. Систематизовано причини виникнення непрацюючих кредитів під впливом військової агресії. Досліджено норми законодавства України, які регулюють права кредиторів та позичальників в період воєнного стану. Проаналізовано законодавство ЄС щодо шляхів врегулювання непрацюючої заборгованості та визначено можливості його імплементації до врегулювання NPLs в умовах повномасштабного вторгнення та післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: непрацюючий кредит, непрацюючий актив, банківська система, дефолт, права кредиторів, європейський досвід врегулювання NPLs.

The article is devoted to the peculiarities of regulating non-performing loans (NPLs) in the banking system of Ukraine during the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. Reducing the volume of NPLs is one of Ukraine's economic obligations that must be fulfilled in order to join the European Union. The National Bank of Ukraine is making significant efforts to reduce the volume of non-performing loans. The article specifies the meaning of the concept of "non-performing asset" in accordance with regulatory norms in Ukraine and European Union standards. An analysis of the dynamics of the volume and structure of non-performing loans in the pre-war period and during martial law was conducted by bank groups, client segments, and major sectors of the economy. The share of NPLs in 2025 decreased to a historical minimum over the past 15 years. A comparative analysis of the volume and share of non-performing loans in Ukraine and in European countries was conducted. The volume of NPLs in Ukrainian banks remains significant. The causes of non-performing loans during martial law have been systematized. The norms of the current legislation of Ukraine that regulate the rights of creditors and borrowers have been studied. It was noted that during the period of martial law, moratoriums and bans were introduced at the legislative level, which are aimed at protecting the rights of borrowers, while at the same time weakening the rights of creditors and making it difficult to repay non-performing loans. It is noted that the settlement of problem debt should ensure a balance between social protection of borrowers who suffered as a result of military aggression and the provision of compensatory instruments to maintain the stability of the financial system. EU legislation on ways to resolve high volumes of non-performing debt in EU countries was analyzed. The possibilities of adapting and implementing best European practices for resolving high levels of NPLs in the context of a full-scale invasion and post-war reconstruction of Ukraine are explored.

Keywords: non-performing loan, non-performing asset, banking system, default, creditors' rights, European experience in resolving NPLs.

Постановка проблеми. Непрацюючі кредити (Non-performing loans, NPLs) становлять системну проблему банківського сектору України впродовж багатьох років. Значні обсяги простроченої кредитної заборгованості банків стримують надання нових кредитів, оскільки банки формують резерви; підвищують вимоги банків до оцінки кредитоспроможності нових позичальників; зменшують довіру до банківської системи та уповільнюють зростання економіки.

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило нову хвилю виникнення непрацюючих кредитів в банківській системі України, що призвело до збільшення відрахувань банків в резерви, та, як наслідок, зменшення прибутку і зниження капіталу.

Окремим фактором наявності значних обсягів непрацюючих кредитів є впровадження на законодавчому рівні на період дії воєнного стану заборон та мораторіїв, які захищають інтереси позичальників, але зменшують права кредиторів і ускладнюють повернення непрацюючих кредитів.

Саме тому проблема зменшення простроченої заборгованості за кредитами є надзвичайно актуальною, з урахуванням існуючої у банківській системі України практики управління нею, врегулюванні на законодавчому рівні прав кредиторів, забезпечуючи водночас баланс із захистом прав позичальників, які постраждали від військових дій, та імплементації інструментів і механізмів, які напрацьовані в країнах ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління непрацюючими кредитами у банківській системі стає предметом наукових досліджень доволі часто, проте постійна турбулентність у економічній та фінансовій сфері залишає поле для наукового доробку. Так, Косова Т.Д. та Курганський А.С. [1] дають визначення поняттям «проблемні кредити» і «непрацюючі кредити» та зазначають ключові відмінності між ними. Врахування умов воєнного стану зазначено в роботах Слободянюк Н. та Нестеренко А. [2], які обґрунтовують дієві стратегії управління проблемними кредитами банків в умовах економічної нестабільності розвитку бізнесу, та Андрюс С. В. та Герасимчук В. Г. [3], де також розглядають питання щодо вдосконалення механізму роботи банків із проблемними кредитами. Андрущак Є., Перепьолкіна О. та Герасименко А. [4] досліджують зарубіжний досвід у вирішенні проблеми високого рівня непрацюючих кредитів

банків, а також аналізують можливості його імплементації в сучасних реаліях України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У період воєнного стану питання врегулювання непрацюючої кредитної заборгованості банками загострилося, в першу чергу, через вплив екзогенних факторів економічного характеру. Однак не менший вплив мають і питання, які перебувають в юридичній площині та стосуються захисту прав кредиторів. Чинним законодавством запроваджено ряд механізмів, які захищають позичальників, але в той же час ускладнюють процес повернення заборгованості. Ці заборони та обмеження носять не цільовий характер, а розповсюджуються на широкі сегменти позичальників та є тривалими в часі, та здатні в перспективі впливати на обсяги кредитування. В той же час методологія врегулювання та зменшення непрацюючої заборгованості в переважній більшості залишається на довоєнному рівні та практично не враховує причини та специфіку виникнення непрацюючої заборгованості внаслідок повномасштабного вторгнення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз тенденцій, динаміки обсягів та структури непрацюючих кредитів за групами банків, сегментами клієнтів, галузями економіки, систематизація причин та специфіки виникнення непрацюючих кредитів, які обумовлені впливом повномасштабного вторгнення, аналіз законодавства ЄС, спрямованого на врегулювання непрацюючих кредитів та можливостей його імплементації в законодавство України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ здійснює прямий вплив на функціонування економіки та банківської системи України. Попри вплив макроекономічної невизначеності та значні виклики, зумовленими військовою агресією, банківська система демонструє стійкість та водночас гнучкість. Одним з важливих індикаторів ефективності діяльності банківської системи є обсяг непрацюючих кредитів та їх частка в обсязі виданих кредитів.

Визначення «непрацюючих кредитів» врегульовано Положенням НБУ [5]. Відповідно до нього, «непрацюючий актив (Non-performing exposure/ NPE) – це актив, який відповідає одній або кільком із наведених нижче ознак:

1) придбаний або створений знецінений фінансовий актив;

2) актив, визначений як дефолтний згідно з вимогами Положення НБУ [6]. Серед цих вимог доцільно виділити наступні: боржник прострочив погашення боргу перед банком більше ніж на 90 календарних днів; фінансовий актив віднесено до знецінених фінансових активів згідно з нормативно-правовими актами НБУ з питань бухгалтерського обліку; здійснено прощення частини боргу та/або капіталізацію або заміну на інший актив; боржник заявив про банкрутство або боржника визнано банкрутом/розпочато процедуру ліквідації (припинення) юридичної особи, або банк порушив проти боржника справу про банкрутство; банк ухвалив рішення про конвертацію (переведення) частини або всієї суми боргу боржника в капітал боржника; збільшено строк користування активом, наданим боржнику, який не спроможний погасити борг без реалізації застави; відбулося списання боргу за рахунок сформованого резерву або відбувся продаж боргу зі збитком в обсязі 20 або більше відсотків боргу;

3) реструктуризований актив, за яким після дати ухвалення рішення про припинення визнання активу непрацюючим до дати виключення боржника за активом зі списку спостереження, банк здійснив повторну/наступну реструктуризацію та/або прострочення погашення боргу становить більше 30 календарних днів;

4) актив, визначений як непрацюючий згідно з внутрішньобанківськими документами».

Таке визначення непрацюючих кредитів здійснено Національним банком України (далі НБУ) в рамках приведення українського законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу.

Розглянемо детальніше тенденції та динаміку обсягів непрацюючих кредитів та їх частки напередодні та в період воєнного стану (таблиця 1).

Згідно даних таблиці 1, починаючи з 2019 року відбувалося постійне зменшення обсягу непрацюючих кредитів, що свідчило про стабілізацію ситуації в банківському секторі України після завершення періоду так званого «банкопаду» 2014 – 2017 років. Станом на початок 2022 року показник непрацюючих кредитів досяг свого історичного мінімуму і в абсолютному значенні (345 млрд. грн), і у відносному (30%). Зменшення проблемності кредитів відбулося як в сегменті корпоративного сектору (302 млрд. грн або 36%), так і в сегменті фізичних осіб (43 млрд. грн або 17%). Військова агресія зруйнувала позитивну динаміку та призвела до погіршення якості кредитних портфелів банків. За 2022 рік обсяг непрацюючих кредитів збільшився майже на 90 млрд. грн і на кінець року становив 432 млрд. грн, частка NPL збільшилася до

Таблиця 1

**Обсяги кредитних операцій та частка непрацюючих кредитів банків України
(дані станом на початок кожного року)**

Кредитні операції	Роки								
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1. Всі кредити, млрд. грн	1091	1194	1098	1050	1150	1134	1131	1298	1360
з них непрацюючі кредити, млрд. грн	595	631	531	430	345	432	422	393	189
частка NPL, %	55	53	48	41	30	38	37	30	14
в тому числі:									
2. Кредити корпоративному сектору, млрд. грн	893	960	847	795	836	848	828	892	880
з них непрацюючі кредити, млрд. грн	500	536	456	371	302	363	366	347	150
частка NPL, %	56	56	54	47	36	43	44	39	17
3. Кредити фізичним особам (включно із ФОП), млрд. грн.	174	202	214	208	256	224	241	296	369
з них непрацюючі кредити, млрд. грн	93	93	73	58	43	68	57	46	40
частка NPL, %	54	46	34	28	17	30	24	15	11

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

38%. В 2023-2024 роках банківському сектору вдалося переломити тенденцію і скоротити обсяг непрацюючих кредитів на 39 млрд. грн. або на 9%.

Найбільші зміни в показниках непрацюючих кредитів відбулися в 2025 році. За даними офіційної звітності НБУ, наведеними в таблиці 1, обсяг NPL за рік скоротився на 204 млрд. грн до 189 млрд. грн., а частка зменшилася з 30% до 14%. Це історично найнижчий показник за весь період після світової фінансової кризи 2008 року. Оздоровлення кредитного портфеля відбулося як в корпоративному сегменті, де частка NPL зменшилася з 39% до 17%, так і в сегменті фізичних осіб з 15% до 11%. Скорочення обсягів та частки непрацюючих кредитів відбулося переважно завдяки списанню проблемних кредитів державними банками, які були визнані непрацюючими ще в 2015 – 2017 роках, в першу чергу пов'язаних із колишніми власниками АТ «КБ «Приватбанк». Портфель кредитів NPL цього банку скоротився на 151,5 млрд.грн. Інші державні банки списали 38,96 млрд грн, банки іноземних банківських груп списали 7,26 млрд грн непрацюючих кредитів, а банки з приватним капіталом – 5,95 млрд грн. [8].

За даними рис. 1, станом на початок 2026 року частка NPL в державних банках становила 25% (обсяг NPL 121 млрд.грн), Приват-

банку – 8% (19 млрд.грн.), банках з приватним капіталом – 8% (31 млрд. грн), банків іноземних банківських груп – 6% (18 млрд. грн.).

На зменшення частки NPL в 2025 році позитивно вплинуло збільшення видач банками нових кредитів високої якості, тобто спрацювання «ефекту знаменника». Приріст якісних кредитів в 2025 році становив 268 млрд. грн. В той же час, залишається значною частка NPL в окремих галузях економіки (таблиця 2).

Дані таблиці 2 демонструють, що за час повномасштабного вторгнення в багатьох галузях економіки рівень NPL залишається значним, зокрема в галузях операцій з нерухомістю, будівництві, постачанні електроенергії та житлово-комунальних послуг, металургії, добувній промисловості. В той же час хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, виробництво будівельних матеріалів, оптова торгівля, легка промисловість, транспорт, харчова промисловість демонструють зменшення рівня NPL.

Станом на 01 січня 2026 року рівень NPL банківського кредитування в Україні досяг свого історичного мінімуму за останні 15 років, проте він ще залишається далеким від рівня європейський країн.

За даними Європейського банку реконструкції та розвитку [11] у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи

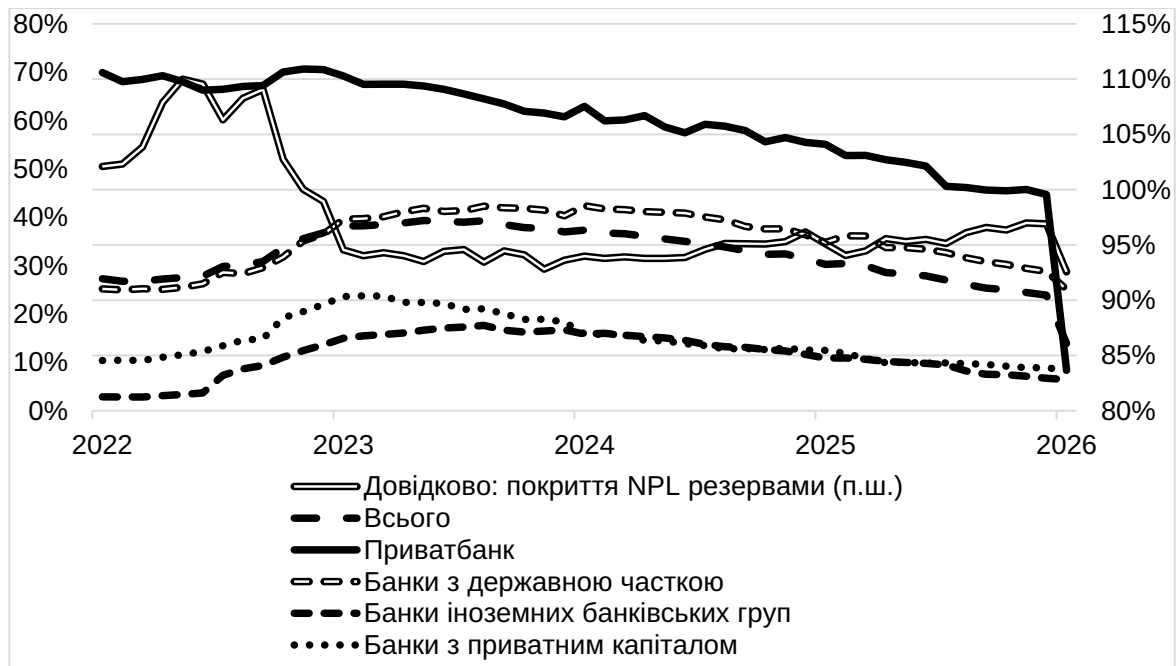

Рис. 1. Динаміка частки NPL у розрізі груп банків у 2022-2026 рр. (станом на початок року), %

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

Таблиця 2

**Частка NPL у кредитах корпоративного сегменту
за галузями економіки в банках України, %**

№ з/п	Назва галузі	Станом на	
		01.12.2022	01.11.2025
1	Операції з нерухомістю	62,8	71
2	Будівництво	68,0	44
3	Постачання е/е та інші ЖКП	46,8	44
4	Металургія	45,0	42
5	Фінансові послуги	24,4	42
6	Добувна промисловість	32,8	31
7	Роздрібна торгівля	20,6	15
8	Легка промисловість	27,9	15
9	Транспорт	22,0	13
10	Харчова промисловість	24,2	12
11	Оптова торгівля	19,6	11
12	Виробництво буд. матеріалів	13,4	11
13	Сільське господарство	12,8	9
14	Машинобудування	62,5	8
15	Хімічна промисловість	22,1	4
	Усього по банківській системі	27,1	21

Джерело: сформовано авторами на основі [9; 10]

(ЦСПСЄ) середній коефіцієнт NPL впав до історично низького рівня в 1,9% на кінець 2024 року, опустившись нижче порогу в 2% вперше з часів світової фінансової кризи.

Скорочення обсягу NPL є одним з євроінтеграційних зобов'язань України, пов'язаним із дотриманням економічних критеріїв вступу до Європейського Союзу. Відтак у своїх стратегічних документах НБУ задекларував прагнення зменшити частку NPL принаймні до 10%.

Для досягнення цільового значення частки NPL необхідно визначити основні причини виникнення непрацюючих кредитів та шляхи їх мінімізації. Основні причини виникнення непрацюючих кредитів зазначені в таблиці 4.

Зупинимось на нормах чинного законодавства України, що стосуються обмеження прав кредиторів, визначених чинним законодавством України на період дії воєнного стану.

Ці норми переважно носять характер заборон чи мораторіїв, розповсюджуються на широкі сегменти позичальників, не передбачають компенсаторних механізмів та зумовлюють значні ризики правового характеру для кредитних портфелів банків. Основними з них є наступні:

1) Заборона нараховувати проценти за кредитом після завершення строку кредитного договору відповідно до судової практики, у тому числі закріплена рішенням Верховного Суду України. Кредитор має право на відшкодування виключно втрат внаслідок інфляції відповідно до ст. 625 Цивільного кодексу України (ЦКУ) та нарахування 3% річних на суму невиконаного грошового зобов'язання [13].

2) Звільнення позичальника від відповідальності, визначеної ст. 625 ЦКУ, у разі прострочення позичальником виконання грошо-

Таблиця 3

Динаміка рівня непрацюючих кредитів у регіоні ЦСПСЄ

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг NPL, млрд. євро	33,4	33,0	30,3	27,2	27,5	26
Частка NPL, %	3,6	3,2	2,7	2,3	2,1	1,9

Джерело: сформовано авторами на основі [12]

Основні причини виникнення непрацюючих кредитів

Причини виникнення NPL	Складові причин виникнення NPL
Зовнішні (макроекономічні та форс-мажорні)	Воєнні дії та геополітичні ризики, Економічна криза та нестабільність, Погіршення фінансового стану позичальників, Недостатній захист прав кредиторів.
Внутрішні (пов'язані з діяльністю банку)	Неефективна оцінка ризиків, Агресивна кредитна політика, Недоліки в моніторингу, Пов'язане кредитування.
Поведінкові (пов'язані з позичальником)	Несумлінність позичальників, Неправильна оцінка власних сил.

Джерело: сформовано авторами

вого зобов'язання за кредитним договором, а також від обов'язку сплати на користь кредитодавця неустойки (штрафу, пені) за таке прострочення [13].

Ці два обмеження у поєднанні створюють природну мотивацію для позичальників уникати погашення прострочених кредитів, адже після спливу строку кредитування користування кредитними коштами для таких проблемних позичальників стає безкоштовним. На відміну від добропорядних позичальників, які продовжують обслуговувати кредити.

3) Заборона стягнення іпотеки за споживчими кредитами згідно Закону України «Про іпотеку» нерухомого майна, яке належить фізичним особам та перебуває в іпотеці за споживчими кредитами, зупиняється реалізація прав іпотекодержателя на: набуття права власності на предмет іпотеки, продаж предмета іпотеки, виселення мешканців із житлових будинків та приміщень, переданих в іпотеку, щодо яких є судові рішення про звернення стягнення на такі об'єкти, реалізацію предмета іпотеки на електронних торгах [14].

4) Призупинення позичальником виплат основної суми кредиту, відсотків, комісій та інших платежів за договором про споживчий кредит, забезпечення за якими майно (житлова нерухомість, транспортні засоби) пошкоджені або знищені внаслідок збройної агресії РФ, або розташоване в зоні активних бойових дій чи на тимчасово окупованій території.

5) Заборона вимагати погашення іпотечного кредиту осіб, які проживають на тимчасово окупованій території або перемістилися з неї, якщо об'єктом іпотеки є майно, розташоване на території, яка після укладання такого іпотечного договору була тимчасово окупована (крім об'єктів житлової нерухомості, загальна

площа якого перевищує показники, встановлені ст. 226 Податкового Кодексу України). Заборона передбачена Законом України [15].

6) Не нараховуються штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед банками, проценти за користування кредитом військовослужбовцям, які були призвані на військову службу на весь час їх призову, а також їх дружинам (чоловікам) відповідно Закону України [16].

7) Застосування мораторію на нарахування та сплату коштів за договором кредиту, включаючи основну суму кредиту, проценти, комісії та інші платежі, якщо виконання зобов'язання за договором кредиту забезпечено заставою нерухомого майна, обладнання, транспортних засобів, які було знищено, загублено, викрадено, втрачено та/або які вибули з володіння позичальника, знаходиться на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих рф територіях України; на день укладення договору кредиту оціночна вартість майна становила понад 50 відсотків вартості всієї застави, що забезпечує виконання зобов'язання за таким договором кредиту; 50% загальної площі сільськогосподарських угідь, що перебували у користуванні позичальника в 2021 році, розташовані на територіях активних бойових дій, або тимчасово окупованих рф територіях України, згідно ЦКУ [13].

7) До лізингоодержувача застосовується мораторій на нарахування та сплату лізингових та інших платежів за договором фінансового лізингу, включаючи заборгованість, неустойку (штраф, пеню), згідно ЦКУ [13].

Потрібно відзначити, що надмірно широкі та тривалі обмеження реалізації прав кредиторів можуть впливати на вартість кредитів,

рівень кредитного ризику, обсяги нового кредитування. У цьому контексті врегулювання проблемної заборгованості має забезпечувати баланс між соціальним захистом позичальників, які постраждали внаслідок військових дій, та підтриманням ефективності роботи банків. Важливим є також забезпечення справедливого розподілу ризиків та втрат, в тому числі через запровадження компенсаційних механізмів фінансовим установам.

Крім зазначених вище мораторіїв та заборон, які діють у період воєнного стану, існують й інші, які були встановлені задовго до початку війни. Зокрема, це такі:

- заборона стягнення з підсанкційних осіб будь-яких активів, в тому числі застави;
- обмеження на стягнення майна державних підприємств, підприємств в оборонно-промисловому комплексі, АТ «Укрзалізниця», операторів критичної інфраструктури та інші обмеження;

В рамках інтеграційних процесів вступу України в Європейський Союз важливим є впровадження інструментів та механізмів врегулювання непрацюючих кредитів, які діють в ЄС та враховують досвід зменшення NPL.

В 2016 році в ЄС склалася досить критична ситуація з обсягами непрацюючих кредитів – обсяг NPL становив близько 1 трлн. євро на кінець року, частка NPL досягла 5,3% всього банківського портфелю країн ЄС. Тому у 2017 році був затверджений та почав реалізовуватися план дій зменшення непрацюючих кредитів, який включав наступні заходи: посилення банківського нагляду; реформування системи визначення неплатоспроможності та стягнення проблемних боргів; розвиток вторинних ринків проблемних активів; реструктуризацію банківської галузі [17].

Для ліквідації наслідків економічної кризи після пандемії COVID-19 в 2020 році був розроблений окремий план, який передбачав чотири цілі: 1) подальший розвиток вторинних ринків проблемних активів, що дозволить банкам виводити непрацюючі кредити зі своїх балансів, залишаючи подальший посилений захист боржників; 2) реформу законодавства ЄС щодо корпоративної неплатоспроможності та стягнення боргів; 3) підтримку створення та співпраці національних компаній з управління активами на рівні ЄС; 4) впровадження запобіжних заходів державної підтримки для забезпечення подальшого фінансування реального сектору економіки [18].

У рамках реалізації таких цілей та з метою розвитку вторинних ринків для непрацюю-

чих кредитів було прийнято Директиву (ЄС) 2021/2167 Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2021 року про кредитних сервісерів та покупців кредитів, та зміни до Директив 2008/48/ЄС та 2014/17/ЄС15 [19].

Директива ЄС спрямована на створення належного середовища для учасників ринку по роботі виключно з непрацюючими кредитами.

Основними положеннями Директиви є вимоги до:

- кредитних сервісерів, їх авторизації, відносин із позичальником та покупцем кредиту, обмежень аутсорсингу, розгляду скарг позичальників;
- покупців кредитів, їх відносин з позичальником, призначення представника та кредитного сервісера, інформування регулятора про продаж прав кредитора;
- регулятора, щодо ведення реєстру кредитних сервісерів, забезпечення свободи здійснювати діяльність з обслуговування кредитів, здійснення належного нагляду за кредитними сервісерами, обміну інформацією;
- мкредитних установ, що продають непрацюючі кредити, щодо розкриття інформації перед продажем, ведення звітності після продажу.

Імплементация в законодавство України положень Директиви (ЄС) 2021/2167 має сприяти вирішенню проблематики низької конкуренції шляхом спрощення доступу на вторинний ринок непрацюючих кредитів та розширення переліку потенційних покупців непрацюючих кредитів, зокрема завдяки таким інструментам та механізмам:

Переддоговірне розкриття інформації продавцем непрацюючих кредитів дозволить потенційному покупцю непрацюючих кредитів оцінити вартість прав кредитора та ймовірність виконання боржником своїх зобов'язань. Це сприятиме адекватному ціноутворенню при визначенні вартості купівлі непрацюючих кредитів та запобігатиме занадто консервативній оцінці вартості прав вимог за непрацюючими кредитами;

Збільшення кількості зацікавлених покупців непрацюючих кредитів завдяки усуненню адміністративних перешкод щодо входу на ринок через авторизаційні процедури, які існують зараз.

Директивою ЄС не передбачається вимога щодо авторизації чи статусу покупця непрацюючих кредитів (як зараз набуття статусу фінансової установи), та забороняє встановлювати додаткові вимоги до покупців

непрацюючих кредитів, враховуючи наявність вимоги обов'язкового призначення кредитно-сервісної служби, яка буде регулюватися НБУ. Така позиція обумовлена тим, що покупці непрацюючих кредитів не створюють нових кредитів, а натомість купують лише наявні непрацюючі кредити на власний ризик, їх потенційний внесок у системний ризик є незначним.

З метою задоволення потреб державного регулювання та нагляду, Директивою ЄС 2021/2167 передбачена обов'язкова авторизація кредитно-сервісних служб та їх обов'язкове залучення для обслуговування придбаних непрацюючих кредитів (окрім випадків придбання кредитів вже авторизованими фінансовими установами).

Захист прав споживачів забезпечується зокрема обов'язковістю авторизації кредитно-сервісних служб та запровадженням наглядових інструментів регулятора щодо них, включаючи застосування заходів впливу від письмового застереження до скасування авторизації.

Директива дозволяє встановлювати обмеження щодо відступлення непрацюючих кредитів, які «не є простроченими, або простроченими менш ніж на 90 днів, або не є такими, за якими настав строк виконання зобов'язань в повному обсязі».

Висновки. Попри поступове відновлення банківського сектору, непрацюючі кредити залишаються ключовим індикатором у оцінці якості кредитної діяльності банків. Тому базовим

питанням є методологія розрахунку їх обсягів. У рамках євроінтеграції національний регулятор привів визначення NPL до стандартів ЄС, що забезпечило узгодженість оцінки ризиків із міжнародною практикою.

Військова агресія змінила тенденцію до скорочення частки непрацюючих кредитів, яка тривала у 2018-2021 роках та спричинила нову хвилю їх появи у банківській системі України. Незважаючи на історично низький рівень NPL за останні роки, він залишається вищим від країн ЄС. Проте його скорочення є одним з євроінтеграційних зобов'язань України.

Істотним стримуючим фактором у врегулюванні NPL є чинне законодавство, яке суттєво послабило права кредиторів щодо врегулювання NPL під час війни. Ці норми мають соціальну направленість, проте погіршують умови кредитної діяльності банків. Тривалі обмеження прав кредиторів можуть стримувати відновлення кредитування. Це потребує перегляду підходів до врегулювання непрацюючої заборгованості з урахуванням інтересів всіх сторін та імплементацію інструментів і механізмів, які діють в ЄС, зокрема розвиток вторинних ринків для непрацюючих кредитів відповідно до Директиви (ЄС) 2021/2167.

Рівень NPL в Україні залишається ще на високому рівні, тому його подальше скорочення має ґрунтуватися на вдосконаленні нормативної бази, розвитку інфраструктури ринку непрацюючих активів та оптимізації процедур стягнення заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Косова Т.Д., Курганський А.С. Проблемні кредити у системі фінансової реструктуризації заборгованості клієнтів банківських установ. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2025, (65). С. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2025-65-3> (дата звернення: 08.05.2026).
2. Слободянюк Н.О., Нестеренко А.Є. Стратегії управління проблемними кредитами комерційного банку. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-129> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Андрос С.В., Герасимчук В.Н. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2023. № 1 (65). С. 12-25. DOI: 10.15276/ETR.01.2023.1. DOI: 10.5281/zenodo.7834231 (дата звернення: 10.05.2026).
4. Андрущак Є.М., Переполкіна О.О., Герасименко А.В. Управління проблемними кредитами банків: міжнародний досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-25> (дата звернення: 10.05.2026).
5. Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України, затверджене постановою Правління НБУ від 18.07.2019 №97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text> (дата звернення: 09.05.2026).
6. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене Постановою НБУ від 30.06.2016 №351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 09.05.2026).

7. Інтернет-сайт НБУ. Розділ «Наглядова статистика. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 10.05.2026).
8. Фінансовий клуб (2026). Обсяг NPL стрімко впав удвічі через списання держбанків URL: <https://finclub.net/news/obsiah-npl-bankivskoi-systemy-vprav-udvichi.html> (дата звернення: 10.05.2026).
9. Інтернет-сайт НБУ. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku> (дата звернення: 10.05.2026).
10. Інтернет-сайт НБУ. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2025-roku> (дата звернення: 10.05.2026).
11. Non-performing loans in CESEE remain low, but signs of risks emerging. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/non-performing-loans-in-cesee-remain-low-but-signs-of-risks-emerging.html> (дата звернення: 10.05.2026).
12. EBRD's NPL Monitor H1 2025. URL: <https://npl.vienna-initiative.com/assets/Uploads/2025/NPL-Monitor-H1-2025-fv.pdf> (дата звернення: 10.05.2026)
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.05.2026).
14. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 11.05.2026).
15. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 11.05.2026).
16. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 11.05.2026).
17. Banking: Council sets out action plan for non-performing loans. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/banking-action-plan-non-performing-loans/> (дата звернення: 10.05.2026).
18. Action plan: Tackling non-performing loans (NPLs) in the aftermath of the COVID-19 pandemic. URL: https://finance.ec.europa.eu/publications/action-plan-tackling-non-performing-loans-npls-aftermath-covid-19-pandemic_en (дата звернення: 12.05.2026).
19. Directive (EU) 2021/2167 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2021 on credit servicers and credit purchasers and amending Directives 2008/48/EC and 2014/17/EU. URL: eur-lex.europa.eu/eli/dir/2021/2167/oj/eng (дата звернення: 12.05.2026).

REFERENCES:

1. Kosova, T., & Kurhanskyi, A. (2025). Problemni kredyty u systemi finansovoi restrukturyzatsii zaborhovanosti kliientiv bankivskykh ustanov [Problem loans in the system of financial restructuring of debts of banking institutions' clients]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu - International Humanitarian University Herald. Economics and Management*, (65). p. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2025-65-3>
2. Slobodianiuk, N., & Nesterenko, A. (2024). Stratehii upravlinnia problemnymy kredytamy komertsiihoho banku [Problem loan management strategies of a commercial bank]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-129>
3. Andros, S.V., & Herasymchuk V.H. (2023) Mekhanizm vrehuliuvannia problemnykh bankivskykh kredy- tiv v umovakh viiny [Mechanism for Settlement of Problem Bank Credits in the Conditions of War]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal - Economics: time realities. Scientific journal*. № 1 (65). p. 12-25. DOI: 10.15276/ETR.01.2023.1. DOI: 10.5281/zenodo.7834231.
4. Andrushchak, Ye., Perepolkina, O., & Herasymenko, A. (2024). Upravlinnia nepratsiuiuchymy kredytamy bankiv: svitovyi dosvid [Management of non-performing loans of banks: international experience]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (59). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-25>.
5. Polozhennia pro orhanizatsiiu protsesu upravlinnia problemnymy aktyvamy v bankakh Ukrainy: postanova Pravlinnia NBU vid 18.07.2019 №97. [Regulations on the organization of the process of managing problem assets in banks of Ukraine, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine No. 97 dated July 18, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text> (accessed May 9, 2026).
6. Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy: Postanovoiu NBU vid 30.06.2016 №351 [Regulations on determining the amount of credit risk by banks of Ukraine under active banking operations, approved by the Resolution of the National Bank of Ukraine No. 351 dated June 30, 2016]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (accessed May 9, 2026).

7. Internet-sait NBU. Rozdil «Nahliadova statystyka. Obsiah aktyvnykh operatsii ta chastka nepratsiuiuchykh aktyviv v tsilomu po systemi». [Website of the NBU. Section «Supervisory statistics. Volumes of active operations and the share of non-performing assets in the system as a whole»]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed May 10, 2026).

8. Finansovyi klub. Obsiah NPL strimko vpav udvichi cherez spysannia derzhbankiv [Financial Club. The volume of NPLs fell sharply by half due to the write-off of state-owned banks]. Available at: <https://finclub.net/news/obsiah-npl-bankivskoi-systemy-vpav-udvichi.html> (accessed May 10, 2026).

9. Ofitsiyni internet-sait NBU. Zvit pro finansovu stabilnist, hruden 2022 [Official website of the NBU. Financial Stability Report, December 2022]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku> (accessed May 10, 2026).

10. Ofitsiyni internet-sait NBU. Zvit pro finansovu stabilnist, hruden 2025. [Official website of the NBU. Financial Stability Report, December 2025]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2025-roku> (accessed May 10, 2026).

11. Non-performing loans in CESEE remain low, but signs of risks emerging. Available at: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/non-performing-loans-in-cesee-remain-low-but-signs-of-risks-emerging.html> (accessed May 10, 2026).

12. EBRDs NPL Monitor H1 2025. Available at: <https://npl.vienna-initiative.com/assets/Uploads/2025/NPL-Monitor-H1-2025-fv.pdf> (accessed May 10, 2026).

13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV [Civil Code of Ukraine No. 435-IV dated January 16, 2003]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed May 11, 2026).

14. Pro ipoteku: Zakon Ukrainy vid 05.06.2003 № 898-IV [On mortgage: Law of Ukraine No. 898-IV dated June 05, 2003]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (accessed May 11, 2026).

15. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15.04.2014 №1207-VII [On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine No. 1207-VII dated April 15, 2014]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. (accessed May 11, 2026).

16. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei: Zakon Ukrainy vid 20.12.1991 № 2011-XII [On social and legal protection of military personnel and members of their families: Law of Ukraine No. 2011-XII dated December 20, 1991]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (accessed May 11, 2026).

17. Banking: Council sets out action plan for non-performing loans. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/banking-action-plan-non-performing-loans> (accessed May 11, 2026).

18. Action plan: Tackling non-performing loans (NPLs) in the aftermath of the COVID-19 pandemic]. Available at: https://finance.ec.europa.eu/publications/action-plan-tackling-non-performing-loans-npls-aftermath-covid-19-pandemic_en (accessed May 12, 2026).

19. Directive (EU) 2021/2167 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2021 on credit servicers and credit purchasers and amending Directives 2008/48/EC and 2014/17/EU. Available at: eur-lex.europa.eu/eli/dir/2021/2167/oj/eng (accessed May 12, 2026).

Дата надходження статті: 23.04.2026

Дата прийняття статті: 15.05.2026

Дата публікації статті: 27.05.2026